

Universiteit
Leiden
The Netherlands

'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden

Dulm, F. van der

Citation

Dulm, F. van der. (2012, February 9). *'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

‘Zonder eigen gewinne en glorie’

Hy die, door Daaden, ons betoond
Dat Deugd, in waarheyd, bij Hem woond,
Die, ongevijnsd, ons overwtuigd,
Dat noyt Zijn hart voor booshuyd buygd,
Maar 't wel-zyn van SYN eeven-mensch,
Gelyk SYN eygen harte wensch,
Bevorderd, draagd een naam, waar van
Geen TYD den roem verslyten kan!¹

¹ UBA, inv. nr. OG 74-26, Herders Zang Ter eere van het drie en veertigste verjaerings feest van Mentor, Opper-Herder op het van ouds beroemd eyland Taprobana 25 maart 1779 (lees voor Mentor: Iman Willem Falck en voor Taprobana: Ceylon) Gedrukt te Colombo, in 's Compagnies gewoone Boekdrukkery, door Johann Fredrik Christoph Dornheim. Den 25. Maart Anno 1779.

Afbeelding op het omslag: Iman Willem Falck tijdens audiëntie van de gezanten van de koning in 1772; detail van aquarel zie pagina 210.

Dit proefschrift heeft geen eigen ISBN.
Het ISBN van de handelsuitgave is 978-90-8704-273-8.

© 2012 F.J.L. van Dulm & Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Omslagontwerp: Robert Koopman, Hilversum
Typografie: Rombus, Hilversum
Druk: Wilco, Amersfoort
Bindwerk: Van Waarden, Zaandam

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

‘Zonder eigen gewinne en glorie’

Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785),
gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van Doctor
aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. P.F. van der Heijden,
volgens besluit van het College van Promoties
te verdedigen op donderdag 9 februari 2012
te klokke 16.15 uur

door

FREDERIK J.L. VAN DULM

geboren te Rotterdam
in 1948

Promotor: prof. dr. S. Groenveld
Copromotor: dr. L.J. Wagenaar (Universiteit van Amsterdam)

Overige leden: prof. dr. H.J. den Heijer
prof. dr. F.S. Gaastra
prof. dr. R.E. de Bruin (Universiteit Utrecht)

Woord vooraf

There's nothing like thinking you haven't got a lot of it to wonder if perhaps you should do what you want to do when you get the chance and think about doing it next year or the year after – do it now.¹

Al vóór mijn studie geschiedenis, vanaf 1976 aan de Rijksuniversiteit Utrecht, was ik in hoge mate geboeid door de achtergronden, drijfveren en netwerken van bestuurders ten tijde van de Republiek. Dit sloot aan bij mijn belangstelling voor het genre van de Britse biografieën over bestuurders en militairen. De geschiedenis wordt in mijn ogen voornamelijk bepaald door een combinatie van het individueel en het collectief handelen van personen, niet door theorieën en modellen. Zelfs de laatste president van de USSR Gorbatsjov merkte op: 'Het zijn individuen en geen ideeën die de geschiedenis veranderen'.

Ik kwam in aanraking met zowel de theorie als de praktijk van het handelen van bestuurders door de kandidaatswerkgroep Nieuwe Geschiedenis van de Rijksuniversiteit Utrecht waar ik aan deelnam na mijn weekendstudie MO-A geschiedenis aan de School voor Taal- en Letterkunde in Den Haag en mijn baan in het personeelswerk bij het Bureau Diplomatieke- en Consulaire ambtenaren van de uiterst conservatieve Directie Buitenlandse Dienst.

In de doctoraalwerkgroep Nieuwe Geschiedenis ging het bij het onderzoek naar de vele rampen waarmee de Republiek in de achttiende eeuw, 'het tweede Israël',² werd gestraft: overstromingen, paalworm, veepest tot de sodomievervolgingen tegen de achtergrond van de Verlichting en het denken en handelen van de elite in Utrecht. Onder leiding van J. Aalbers maakten wij kennis met het zich verder ontwikkelend prosopografisch onderzoek in Nederland in de lijn van Elias, Namier en Roorda.³ Kennisname hiervan was uiterst nuttig voor de bestudering van het achttiende-eeuwse Sticht.⁴

1 Hanrahan, 'Looking back from London', 111.

2 Het was een opvatting die vooral had postgevat onder de gereformeerden tijdens de opstand tegen de Spanjaarden; het begrip werd gehanteerd in de zestiende en zeventiende eeuw. In de achttiende eeuw werd het begrip moraliserend gebruikt door pamflettisten. Groenhuis, *Predikanten 't Nederlands Israel*, 77-107.

3 Duijvendak en De Jong, *Eliteonderzoek, macht en status*, 12; Prosopografische methoden: het wetenschappelijk onderzoek naar elitevorming begonnen bij Elias in de jaren zestig van de vorige eeuw ontworstelde zich daarna als wijd geaccepteerde elitestudies uit de greep van de traditionele politieke geschiedschrijving.

4 Kenmerkend in het Utrechtse was de grote mate van familieverwevenheid die ook een grote rol speelt bij het ontrafelen van de achtergrond en positionering van Iman Willem Falck. Roorda noemde als één van de resultaten van proso-

Het was niet verwonderlijk dat meerdere deelnemers uit de werkgroep hun doctoraalscriptie entten op prosopografisch onderzoek en hun studie zelfs afronden met een proefschrift waarin dergelijk onderzoek een grote rol speelde. Het leverde op dat terrein een aantal baanbrekende onderzoeken op van J. de Jong,⁵ L. Kooijmans,⁶ R. de Bruin⁷ en R. de Wit.⁸ Mijn afstudeerscriptie ging in tegenstelling tot die van de vier anderen niet over de achttiende eeuw maar over een zeventiende-eeuws onderwerp met onderzoek in dezelfde lijn: ‘Het Besogne van de gedeputeerden te velde – een schets van het Besogne tegen de achtergrond van de binnenlandse verhoudingen in de Republiek tijdens het stadhouderschap van Frederik Hendrik, prins van Oranje, 1625-1647’, waarin de gedeputeerden als elitegroep centraal stonden. Tijdens het onderzoek kruiste mijn weg die van de latere professor S. Groenveld, die toen bezig was met zijn promotieonderzoek over de Nederlandse Republiek en de Engelse Burgeroorlog 1640-1646.⁹ Hij was, 28 jaar later, bereid als promotor op te treden en mij te begeleiden bij dit proefschrift.

Na mijn studie vroeg professor J.C. Boogman, bij wie ik afstudeerde, of ik mijn onderzoek naar de gedeputeerden te velde wilde uitwerken in een proefschrift. Na twee jaar bleek dit door het tijdsbeslag niet goed meer haalbaar. Het onderzoek moest aanvankelijk worden verricht naast een volledige baan als geschiedenisdocent aan het Gemeentelijk Gymnasium te Hilversum, vervolgens naast het secretarisschap van de Monumentenraad, een vervolgstudie bestuurskunde en een jong gezin. Een proefschrift onder de titel ‘De majesteit te velde,¹⁰ Frederik Hendrik en het Besogne van de gedeputeerden te velde’ werd daarom niet afgerond.

Tijdens mijn reguliere management- en beleidswerkzaamheden bij de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg werd mede vorm gegeven aan het opzetten en de uitvoering van beleid voor het gemeenschappelijk gebouwd erfgoed van Nederland met landen waarmee historische banden bestonden.¹¹ Dit leidde onder meer tot bezoeken aan Sri Lanka. Bij een tweede bezoek in 1995 aan de Wolvendaalse Kerk werd mijn bijzondere belangstelling gewekt voor het imposante rouwbord ter nagedachtenis aan gouverneur Iman Wilhelm Falck.¹² Wie was hij en wat had zijn twintigjarig gouverneurschap bijgedragen aan de VOC op Ceylon? Door de afwezigheid van veel informatie in de literatuur nam ik deze vraag mee naar een van de besprekingen over monumenten op Sri Lanka met L.J. Wagenaar die

pografisch onderzoek het blootleggen van de intense familieverwevenheid binnen bepaalde regentencoterieën. Hij vond dit een van de grote kenmerken van de regenten; niet inkomen en vermogen.

5 De Jong, *Deftig bestaan*.

6 Kooijmans, *Onder Regenten*.

7 De Bruin, *Burgers op het kussen*.

8 De Wit, *Gorcums Heren*; het is deels een bewerking van zijn doctoraalscriptie, die hij samen maakte met J. de Jong, A. de Jongh en L. Kooijmans, getiteld ‘Onder Regenten’.

9 Groenveld, *Verlopend Getij*.

10 De titel was ingegeven door de zeventiende-eeuwse historicus Boxhorn die de stadhouder en het Besogne aanduidde als ‘de majesteit’ [het hoogste gezag].

11 Van Dulm, ‘“Outward bound”. De Rijksdienst voor monumentenzorg in den vreemde 1947-2002’.

12 Iman Wilhelm Falck wordt in de officiële geschriften en de literatuur altijd Iman Willem genoemd; hij zelf ondertekende altijd met Iman Wilh. Falck. Op de titelpagina van dit proefschrift wordt daarom de naam Iman Wilhelm gehanteerd maar verder steeds Iman Willem of kortweg Falck.

enige maanden daarvoor was gepromoveerd op een studie over Galle aan de vooravond van de Singalese opstand tegen het Nederlandse gezag in 1760. Ik legde hem voor of een uitgebreid wetenschappelijk onderzoek naar Falck en zijn omgeving een dissertatie waard zou zijn. Deze gedachte kreeg meteen een enthousiast onthaal; deze positieve reactie sloeg ik in mijn achterhoofd op.

Eind 2005 werd mij door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen de mogelijkheid geboden de Rijksdienst voor mijn 65ste te verlaten. Enige maanden daarna vond het lokale bestuur van mijn politieke partij dat ik niet voor de vijfde keer als lijsttrekker de verkiezingen voor de gemeenteraad van Naarden in 2006 zou moeten ingaan; hierdoor was het uitzicht op een nieuwe wethouderspost en voorzetting van mijn ‘tweede baan’ min of meer uitgesloten. Het deed mij besluiten het idee voor een onderzoek naar Falck verder te gaan bespreken en uit te werken.

Voor de uitvoerige steun, begeleiding, inspirerende gesprekken en gastvrijheid dank ik mijn promotor professor S. Groenveld heel hartelijk. L.J. Wagenaar, die als tweede begeleider optrad, dank ik eveneens voor zijn grote steun, het delen van zijn geweldige kennis van de Compagnie op Ceylon en India, en zijn onstuitbaar enthousiasme.

Bij mijn eerste schreden had ik inspirerende gesprekken met de heren Van der Horst, Schutte en Van Goor; lange gesprekken voerde ik met Albert van den Belt die zeer kritisch oordeelde over het hoofdstuk over Falck als Directeur en nuttige schriftelijke aanvulling verstrekke.

De overgang van een dubbele baan waarvan het grootste deel in het lokale openbaar bestuur met honderden contacten, vergaderingen, overleggen en inspraakavonden naar de archieven, bibliotheken en de computer is een hele gewaarwording die ik echter met veel plezier ben ondergaan. Zelfs in ‘stoffige’ archieven doe je nieuwe en goede contacten op.

Het onderzoek lukt absoluut niet alleen; ik ben zeer veel dank verschuldigd aan de medewerkers van de studiezaal en aan degenen die onvermoeibaar vele honderden archiefdozen moesten aanslepen bij het onvolprezen Nationaal Archief. Mijn dank geldt ook in het bijzonder de medewerkers van de Koninklijke Bibliotheek, het Koninklijk Huisarchief, The National Archives of Sri Lanka – waar ik drie weken achtereen verbleef in 2007 – en van het Utrechts Archief; overal kreeg ik uitstekende medewerking. Twee archieven die ik op het laatst bezocht en afzonderlijk wil noemen zijn de Archives Municipales de Bordeaux het Niedersächsisches Landesarchiv in Aurich; de hulp en het meedenken daar in anderhalve dag werd geboden, waren meer dan voortreffelijk.

Voor onderdelen ben ik dank verschuldigd aan personen die toevallig mijn weg kruisten zoals Sjors Zanoli, de opkomende archiefmedewerker uit Naarden met een indrukwekkende staat van dienst op het terrein van genealogisch onderzoek; hij hielp mij uitstekend met informatie over voor mij onvindbare familieachtergronden van ‘medestudenten’ van Falck. Maar ook aan de historici Lex Raat, Alicia Schrikker, Chris Nierstrasz en Lennart Bes waarmee plezierige contacten werden opgebouwd.

Het onderzoek was goed vol te houden dankzij het van kinds af meegekregen enthousiasme voor de geschiedenis van mijn vader. Hij kon eindeloos vertellen over historische gebeurtenissen en over zijn geliefde Marine die hij vijftig jaar diende onder en boven water, zozeer dat hem op hoog niveau eens werd gevraagd geschiedenisleraar te worden aan het Koninklijk Instituut voor de Marine; zijn antwoord was simpel: ‘Admiraal, omdat ik nu van tuinieren houd, hoef ik toch geen tuinman te worden’.¹³

Mijn grootste dank gaat uit naar AnneMarie, die eindeloos mijn verhalen moest aanhoren van mijn archiefvondsten, gezellige plannen zag sneuvelen door het werk aan de dissertatie na zo vele hectische jaren als lid van enige Colleges van Burgemeester en Wethouders van Naarden naast de werkzaamheden bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Zij stimuleerde mij als ik het niet meer helemaal zag zitten en schoot mij enorm te hulp als corrector ook in de finale fase.

13 ‘Commandeur Van Dulm “schreef” historic’, *Alle Hens Maandblad ter interne voorlichting der Koninklijke marine* 4 (1972), 10.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	5
Inleiding	13
1 Een Oost-Friese landjonker in Utrecht	23
1.1 De familie Falck in Oost-Friesland	23
1.2 Naar Utrecht	29
1.3 De aristocratische stad	30
1.4 Op stand?	32
1.5 Maatschappelijke positionering	37
1.6 Conclusie	38
2 Een Falck op Ceylon	40
2.1 Naar de Oost	40
2.2 De Compagnie op Ceylon	40
2.3 Het Koninkrijk Kandy	44
2.4 Colombo	45
2.5 Het eerste levensjaar van Iman Willem	48
2.6 Patria	53
2.7 Conclusie	55
3 Utrecht	56
3.1 Grootmoeder Constantia Margaretha Meinertzhagen, weduwe Falck	56
3.2 De Prins van Oranje komt	60
3.3 De Hiëronymusschool	64
3.4 De Alma Mater	66
3.5 Conclusie	70
4 In dienst van de Verenigde Oost Indische Compagnie	71
4.1 Patronage	71
4.2 Naar de Kamer Amsterdam	75
4.3 Vóór de Kamer Amsterdam	78
4.4 Conclusie	79

5	De Leerschool Batavia 1757-1765	80
5.1	Met de ‘Amelisweert’ naar Batavia	80
5.2	Batavia 1757	82
5.3	Van geheimschrijver tot eerste secretaris	83
5.4	Aristocraten in de Oost	94
5.5	Conclusie	96
6	De Hoge Regering en Ceylon 1765	97
6.1	De Hoge Regering en de verhouding met Kandy	97
6.2	Benoeming tot gouverneur van Ceylon en Onderhorigheden	103
6.3	‘Het generaals karretje’ van Albertus Petrus van der Parra	111
6.4	Conclusie	116
7	‘Dienaar en bestuurder’	117
7.1	De instructie	117
7.2	De aankomst van de gouverneur	120
7.3	Aan de slag voor vrede	123
7.4	Conclusie	135
8	India: de achilleshiel voor de Compagnie op Ceylon (tot het begin van de Brits-Franse oorlog van 1778)	136
8.1	Het subcontinent	136
8.2	‘Onstuimig en explosief’	147
8.3	Breekpot, gouverneur van de Malabar, 1765-1770	157
8.4	De Brits-Franse strijd	170
8.5	De verbetering van de relatie met Haider Ali, 1774-1776	176
8.6	De verzwakte positie van de Britten, 1774-1778	181
8.7	Conclusie	187
9	Ceylon 1766-1778	188
9.1	Rust en onrust in de Compagnieslanden	188
9.2	Arnoldus de Lij	195
9.3	Het strategisch belang van Ceylon	201
9.4	Contacten met patroon Thomas Hope	202
9.5	Colombo en het Hof te Kandy	203
	9.5.1 Ambassades en gezantschappen	208
	9.5.2 De politieke verhoudingen	212
9.6	De Inlandse samenleving	215
9.7	Conclusie	216
10	Ceylon en India 1778-1781: de niet haalbare alliantie met de Britten	216
10.1	Inleiding	216
10.2	Oorlog en conflict	218

10.3	De strategie en de voorstellen voor een bondgenootschap	235
10.4	Falcks plichtsbesef	250
10.5	Conclusie	251
11	Directeur	253
11.1	Handel	253
11.2	Kaneel	255
11.2.1	Het aanleggen van kaneeltuinen	257
11.2.2	De Memorie van Schreuder over de kaneelaanplant	259
11.2.3	Kaneelproductie en valse kaneel	262
11.3	Jaarlijkse bijeenkomsten van de chaliassen	271
11.4	Lijnwaden, koffie, peper en rijst	274
11.4.1	Lijnwaden	274
11.4.2	Koffie, peper en rijst	274
11.4.3	De zaak Ross-Blume	276
11.5	Parelvissersrij	279
11.6	Conclusie	281
12	Gouverneur	282
12.1	Persoonlijk	282
12.2	Relatienetwerken	284
12.3	Inkomsten	288
12.4	Bezoekers	291
12.5	Rechtshandhaver	291
12.6	Opperbevelhebber der troepen	294
12.7	Contacten met de Wetenschap	300
12.8	Relatie met de Nederduitse kerk en overige religies	310
12.8.1	De Gereformeerde of Nederduitse gemeenten	310
12.8.2	Rooms-katholieken	313
12.8.3	Boeddhisten	315
12.8.4	Hindoes	316
12.8.5	Moslims	316
12.9	Was Falck in zijn handelen verlicht?	317
12.10	Conclusie	319
13	De Vierde Engelse Oorlog in Voor-Indië 1781-1783	321
13.1	Oorlog	321
13.1.1	'Negapatnam een voordeur voor Ceilon'	323
13.1.2	De Malabar	325
13.1.3	Contacten met de Fransen en Mysore	326
13.1.4	Verdediging van de Onderhorigheden	329
13.1.5	Strijdvaardig	330
13.2	Naar Trincomalee	331

13.1.1	De schuldvraag over de val van Trincomalee	335
13.3	Franse steun	336
13.4	Het verlopen van de strijd tussen de Fransen en Britten	346
13.5	Wapenstilstand	349
13.6	De verhouding tot Kandy	351
13.7	Conclusie	357
14	Uitgeput 1783-1785	359
14.1	Benoemd tot directeur-generaal	359
14.2	Ontwikkelingen in Zuid-India en op Ceylon	366
14.3	Trincomalee	372
14.4	De laatste weken	378
14.5	Conclusie	383
15	Epiloog: van Fortkerk naar Wolvendaalse Kerk 1785-1813	384
16	Algemene conclusie: ‘De laatste grote dienaar van de Compagnie’?	387
	Summary	399
	Bijlagen	404
I	Extract uit het Rapport op 19 Mei 1786 aan Hun. Hoog Mog. mondeling gedaan door den Eersten Advokaat van de O.I. Comp, Mr. F.W. Boers	404
II	Stambomen Iman Willem Falck en Theodora Rudolpha de Wendt	405
III	Korte Levensbeschrijvingen van de Utrechtse tak van de familie Falck en aanhang in de achttiende eeuw	406
IV	Jaargenoten van Iman Willem Falck, promovendi 1756	410
V	Plaatsing van de Militie op Ceylon in 1777	422
VI	Lijst van achttiende-eeuwse gouverneurs en directeuren van Ceylon en Onderhorigheden	423
VII	Overzicht van vindplaatsen en aantallen van persoonlijke brieven van Iman Willem Falck	424
	Woorden- en begrippen	425
	Afkortingen	426
	Bronnen en literatuur	428
	Index van persoonsnamen	443
	Index van geografische namen	000